

Shulamit Reinharz: **Feminist Methods in Social Research**. Oxford University Press, 1992, 413 sider, £ 16,50.

Anmeldt af: *Erik Maaløe*, lektor ved Handelshøjskolen i Århus.

I Bibelen er der to beretninger om menneskets skabelse. I første kapitel fortælles det, at Gud skabte mennesket i sit billede som "mand og kvinde". I andet kapitel at Eva skabtes af Adams ribben som hans medhjælp. Som vi alle ved, er det den sidste beretning, som vore kirkefædre dyrkede. Mænd gav sig selv forrang som kulturbærere, overså eller i hvert fald regnede ikke kvinders arbejde for betydningsfuldt. Herregud de tog sig jo bare af mad, børn, mad og sygepleje. Sådan bør man ikke, og da slet ikke kvinder se sig selv, hvilket feminister i snart 6 generationer har søgt at rette op på.

Shulamit Reinharz inspirerende bog er en gennemgang af forskningsindsatsen, - primært den engelsksprogede, på dette område med en gennemgang af anvendt socialvidenskabelig metode som rød tråd. Bogen illustrerer således ikke nogen metoder, som er specielt feministiske, men med hvilket sigte, anslag og særlig følsomhed feminister udnytter survey, eksperimenter, etnografi, aktionsforskning, case-studier, sproganalyse, etc.

Bogens styrke er dens alsidighed, - hvilket atter er en konsekvens af, at Reinharz afstår fra at definere feminisme. Feminist er enhver, der gør krav herpå. Alle indrømmes plads til at lade sin stemme høre. Det hjælper os til at se, at der er en styrke ved hver metode. Det, der binder mængden af de refererede arbejder sammen, er dermed alene ideen i det feministiske projekt, nemlig at skabe forståelse for mennesket, synliggøre kvinder og vise, hvordan verden ser ud med "vort" køns øjne.

Feminismen har gennemløbet mindst fire faser. I den første dyrkede man allerede kendte store kvinder som forbilleder. I den anden afdækkede man måder, hvorpå kvinder blev sat til side, ja undertrykt, af såvel sprog, samfund som privat. I den tredje dyrkede man de socialt bevidste, oprørske kvinder, som ville forandring. - Og nu i den fjerde fase har man fået blik op for, hvor forskellige kvinder er, at der skal være plads til alle. Hvis "vi" ikke vise kan hinanden respekt, - hvordan skulle andre så. "Diversity has become a new criteria for feminist research excellence."

Med alsidighed som ramme og bevidst blik for prisen for tilsidesættelse af følsomhed er bogen en vidunderlig deltålnær, fremfor bare principiel illustration på debatten pro et contra forskellige metodesyn. Og som sådan kan den varmt anbefales. Som helhed foretrækker feminister dog nærhedsstudier, der giver feltets informanter mulighed til at udtrykke sig på egne vilkår, dvs. semi-strukturerede interviews, case-studier og andre mere kvalitative metoder. Men der gives mange gode eksempler på, at også survey og eksperimenter kan bruges til at vække forståelse for kvinders vilkår. Fx at vurdering af et sæt artikler og curriculum vitae er afhængig af, om bedømmelsesudvalget opfatter personen bag som kvinde eller mand, også i det tilfælde hvor tekstmaterialet er det samme. Men kritikken er også rammende, fx når det påvises at 83% af samtlige deltagere i psykologiske eksperimenter i 1985 kom fra en og samme gruppe: forholdsvist velstående, hvide college-studerende mænd. Det er så deres reaktionsmønstre, vi andre kommer til at tage som norm for menneskelig adfærd.

At kvinder ser perspektiver, mænd overser, illustreres netop med et eksempel fra århundredeskiftet, hvor hustruen bistod sin ægtemand med et eksperiment med koffeins virkninger. For at sikre sig mod forstyrrende variable var han meget omhyggelig med at bede kvinderne oplyse om, hvorvidt

de menstruerede i forsøgsperioden. Det viste sig ikke at have nogen effekt og forblev derfor uomtalt. Det, man ikke finder, er ikke værd at notere, mente han. Hun derimod så straks betydningen. Hvor væsentligt det var eksperimentelt at påvise, at kvinders menstruationer ikke påvirker deres almindelige indlæring- og arbejdsduelighed! Hun byggede derfor senere selv en afhandling op om dette tema.

Dermed har vi anslået et af de unikke perspektiver ved feministiske studier - en optagethed af det, der angår kvinder, og som mænd forsømmer at interessere sig for: det upåagtede hverdagsliv, tjenestepigers forhold, fattigdom, forskelsbehandling, sexchikane, voldtægt, incest, etc., foruden studier af lesbiske livsformer. Hvis det er væsentligt, så er det væsentligt, men der er andet, der er mindst ligeså væsentligt. Den forbilledlige omhu, omsorg og lydhørhed Reinhartz dokumentere præger hendes medsøstres forhold til deres informanter, medfortolkere og fortællere kunne med fordel overføres også til mænds forskning. Men jeg synes nu nok, vi i øvrigt også kunne have gavn af at lære at se verden med en større flerhed af kvinders øjne, fx medhjælpende husmødre, lykkelige ægtefæller eller kvindelige ledere.

Men vi lærer i det mindste at se den med de udvalgte kvindelige forskeres øjne. Hun gengiver med rund hånd mængder af overvejelser, betæneligheder og formuleringsmæssige vanskeligheder, som de omtalte kvindelige forskere bragte sig i ved fx at møde og skulle respektere kvinder med andre værdier og livsformer end dem, de selv bekender sig til. For som Shulamit Reinhartz flere gange fremhæver:

Der bør være tre lag af indlæring i ethvert forskningsprojekt .. forskeren må lære noget om sig selv, om det emne der studeres, og om hvordan forskning kan tilrettelægges, - dvs. noget om sig selv, verden og hvordan vi kan udforske den. Alene det gør bogen værd at læse. Den er mere nærværende, alsidig og illustrativt oplysende end mange andre generelle socialvidenskabelige metodebøger. Den bekræfter i øvrigt, at man som forsker med noget væsentligt at fortælle, trygt kan afstå fra opstyltede fagtunge abstraktioner og holde sig til en åben, gennearbejdet tekst og et jævnt sprog. Det virker også langt mere handlingsaktiverende, hvilket er et mål for feminismen i sig selv.